

İZMİR VE ÇEVRESİ:

TEBLİĞ

TOPLUMSAL, EKONOMİK VE KÜLTÜREL

LERİ

DEĞİŞİMİN YÜZ YILI (1850-1950)

HDV
YAYINLARI

İZMİR VE ÇEVRESİ:
TOPLUMSAL, EKONOMİK VE KÜLTÜREL DEĞİŞİMİN YÜZ YILI
(1850–1950)
Konferans Tebliğleri
Kasım 2017

İZMİR VE ÇEVRESİ:

TOPLUMSAL, EKONOMİK VE KÜLTÜREL DEĞİŞİMİN YÜZ YILI (1850-1950)

Bu kitap, 24-25 Kasım 2017'de İzmir Ahmed Adnan Saygun Sanat Merkezi'nde yapılan 'İzmir ve Çevresi: Toplumsal, Ekonomik ve Kültürel Değişimin Yüz Yılı, 1850-1950' başlıklı konferansta sunulan tebliğleri içermektedir. Konferans Hrant Dink Vakfı tarafından, Fransa Büyükelçiliği, Friedrich Ebert Stiftung Türkiye Temsilciliği ve Sivil Düşün AB Programı desteğiyle düzenlenmiştir.

ISBN 978-605-70399-7-2

EDİTÖRLER

Mehmet Polatel, Nazife Kosukoğlu

ÇEVİRMENLER

Altuğ Yılmaz, Ohannes Kılıçdağı

DİZİN

Lara Taş

KİTAP TASARIMI VE TASARIM DANIŞMANLIĞI

BEK Tasarım ve Danışmanlık

TASARIM UYGULAMA

Selin Hamzaoğlu

BASKI

Mas Matbaacılık San. ve Tic. A.Ş.

Hamidiye Mah. Soğuksu Cad. No: 3

34408 Kâğıthane / İstanbul

T: 0212 294 10 00

book@masmat.com.tr

Sertifika no: 44686

İSTANBUL, ARALIK 2021

© Hrant Dink Vakfı Yayınları

Anarad Hıgutyun Binası

Papa Roncalli Sok. No: 128

Harbiye 34373 Şişli/İstanbul

T: 0212 240 33 61-62 | F: 0212 240 33 94

info@hrantdink.org | www.hrantdink.org

Bu yayın Friedrich-Ebert-Stiftung (FES) Derneği Türkiye Temsilciliği'nin katkıları ile hazırlanmıştır. Bu raporda yer alan görüşler FES Derneği Türkiye Temsilciliği'nin görüşlerini temsil etmez.

**FRIEDRICH
EBERT
STIFTUNG**

Friedrich-Ebert-Stiftung Derneği

Türkiye Temsilciliği

turkey.fes.de

contact.TR@fes.de

İZMİR

İZMİR VE ÇEVRESİ

TEBLİĞ —

TOPLUMSAL, EKONOMİK VE KÜLTÜREL

LERİ

DEĞİŞİMİN YÜZ YILI (1850-1950)

KISALTMALAR

- A.DVN:** Sadaret Divan Kalemî Evrakı
A.MKT.NZD: Sadaret Nezaret ve Devair Evrakı
A.MKT.UM: Sadaret Umum Vilayat Evrakı
ADM: İngiltere Amirallik Kayıtları
AE: Fransa Dışışleri Bakanlığı Arşivi
BCA: Başkanlık Cumhuriyet Arşivi
BME: Başbakanlık Muamelat Evrakı
BOA: Başkanlık Osmanlı Arşivi
CADN: Nantes Diplomatik Arşivler Merkezi
DH.SAİDd: Dâhiliye Sicill-i Ahvâl Komisyonu Defterleri
FO: İngiltere Dışışleri Kayıtları
HR.İM: Hariciye Nezareti İstanbul Murahhaslığı
IAYE: Yunanistan Dışışleri Bakanlığı Tarih Arşivi
İ.MVL: İrade Meclis-i Vâlâ
KAAM: Küçük Asya Araştırmaları Merkezi (Atina)
MF.MKT: Maarif Nezareti Mektubi Kalemî
ML.CRD.d: Maliye Nezareti Ceride Odası Defterleri
MVL: Meclis-i Vâlâ
NARA: ABD Ulusal Arşivleri
TBMM: Türkiye Büyük Millet Meclisi
UK/TNA: İngiltere Devlet Arşivleri
WORK: İngiltere Çalışma Bakanlığı Kayıtları
YFAM: Yunan Folkloru Araştırmaları Merkezi

HRANT DİNK VAKFI

HRANT DİNK'İN, 19 OCAK 2007'DE, GAZETESİ AGOS'UN ÖNÜNDE ÖLDÜRÜLMESİNDEN SONRA, BENZER ACILARIN YENİDEN YAŞANMAMASI İÇİN; ONUN DAHA ADİL VE ÖZGÜR BİR DÜNYAYA YÖNELİK HAYALLERİNİ, DİLİNİ VE YÜREĞİNİ YAŞATMAK AMACIYLA KURULDU. ETNİK, DİNİ, KÜLTÜREL VE CİNSEL TÜM FARKLILIKLARIYLA HERKES İÇİN DEMOKRASI VE İNSAN HAKLARI TALEBİ, VAKFIN TEMEL İLKESİDİR.

VAKIF, İFADE ÖZGÜRLÜĞÜNÜN ALABİLDİĞİNE KULLANILDIĞI, TÜM FARKLILIKLARIN TEŞVİK EDİLİP YAŞANDIĞI, YAŞATILDIĞI VE ÇOĞALTILDIĞI, GEÇMİŞE VE GÜNÜMÜZE BAKIŞIMIZDA VİCDANIN AĞIR BASTIĞI BİR TÜRKİYE VE DÜNYA İÇİN ÇALIŞIR. HRANT DİNK VAKFI OLARAK 'UĞRUNA YAŞANASI DAVAMIZ', DİYALOG, BARIŞ, EMPATİ KÜLTÜRÜNÜN HÂKİM OLDUĞU BİR GELECEKTİR.

AÇILIŞ	AYHAN AKTAR Açılış Konuşması 9
	ELÇİN MACAR Açılış Tebliği 25
I. BÖLÜM BÜYÜK DÖNÜŞÜMDEN ÖNCE İZMİR	EVANGELIA ACHLADI Birinci Dünya Savaşı'nda İzmir ve Valisi Mustafa Rahmi Arslan Evrenos 37
II. BÖLÜM İKTİSADİ VE TOPLUMSAL DÖNÜŞÜM	HARİS EXERTZOĞLU Tarih Konferansları ve Kamusal Tarih: Bir Yeniden Değerlendirme 51
	ELLİNOR MORACK Yoksulluğun Türkleştirilmesi: Cumhuriyetin İlk Yıllarında Fantom Bir Sancı Olarak İzmir'de Yitik Hıristiyan Varlığı (1922-1925) 59
III. BÖLÜM İZMİR'DE TOPLUMSAL YAŞAM	ANDREAS BALTAS Yunan Ulusal İdeolojisinin Temsilcileri Olarak İzmir Rum Spor Kulüpleri (1890-1922) 73
	ANAHİD KARDAŞYAN İzmir Ermeni Cemaatinde Osmanlı Yurttaş Kimliğinin Oluşumu: Eğitim, Kamusal Kutlamalar ve Cemaat İçi Kutlamalar 85
	NİKOS ORDULİDİS Yunan Estudiantinalarının Evreni 95
V. BÖLÜM YANGIN VE TRAVMA	HASMİK GRİGORYAN İzmir Felaketi Sırasında Toplu İntihar 107
	ARİ ŞEKERYAN Mütareke Dönemi İzmir'i'nde Rum-Ermeni Dostluğunun Oluşumu (1918-1923) 115
VI. BÖLÜM MİLLİYETÇİLİK, YENİDEN İNŞA VE MÜLKİYET	EMRE ELDEM İzmir'de Emval-i Metrukenin Tasfiyesinde Ziraat Bankası: Anadolu Gazetesi İlanları Üzerinden Bir Okuma (1934-1936) 129
	ÜMİT KURT İzmir'in Yağması ve İstiklâl Mahkemeleri 143
	TALAT ULUSOY Yalan Şehrin Hakikati 151

**VII. BÖLÜM
MİLLİYETÇİLİK,
KİMLİK VE ÇEVRE****ALEXANDROS LAMPROU**

Gençlik, Şiddet ve Milliyetçilik: 1934 Yazında Öğrencilerin İzmirli Azınlıklara Karşı Seferber Edilmesi 167

IOANNIS KARACHRISTOS

İzmir ve Hinterlandının Rum Popüler Kültüründe Toplumsal Cinsiyet Kimlikleri 179

ONUR İNAL

Çevre Tarihi Perspektifinden Geç Dönem Osmanlı İzmirli ve Hinterlandında Göç, İskân ve İş Gücü 191

**VIII. BÖLÜM
KİŞİSEL ANLATILAR****ÜMİT ESER**

Yitirilmiş Bir Memleket, Solmuş Bir Pax Ottomana: Savaş Sonrası İzmir'de Üç İzmirli Rum 209

ÖZEL OTURUM**ZAKARYA MİLDANOĞLU**

İzmir Ermenice Basın Yayın Tarihi 231

DİZİN 261

AÇILIŞ KONUŞMASI

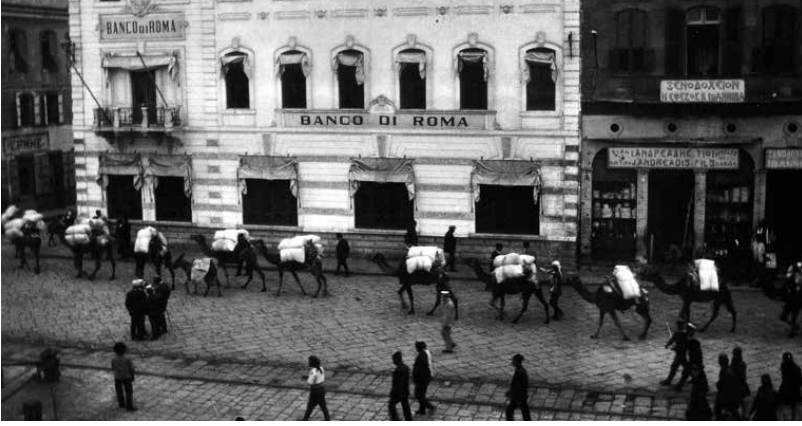
AYHAN AKTAR*

Hrant Dink Vakfı'nın belirli şehirlere odaklanan konferansları, 2009 yılında Adana Konferansı'yla başladı, 2011 yılında Diyarbakır ile devam etti. Daha sonra, 2012 yılında Mardin, 2016'da Van Konferansı yapıldı ve bu yıl da İzmir Konferansı yapılıyor. Bu konferans dizisine baktığımız zaman, Hrant Dink Vakfı'nın akademik faaliyetlerinin sadece eski usulde sürdürülen yerel tarih anlayışı ile sınırlı olup olmadığı sorusu akla gelebilir. Bu konferansları hazırlarken üzerinde yoğunlaştığımız, düşündüğümüz ve araştırmacıları birlikte düşünmeye, çalışmaya davet ettiğimiz yerel tarih anlayışı, Türkiye'nin 1930'lardaki yerel tarih anlayışından hayli farklıdır. Bu ülke ve bu ülkenin insanları büyük bir macera yaşadı. 1850-1950 yılları arasındaki yüz yıl içinde yaşanan macera, Türkiye Cumhuriyeti sınırlarını aşan, Balkanlar ve Ortadoğu'yu da kapsayarak dönüştüren bir maceraydı. Yaşanan maceranın temel özelliği, temel aksı, temel değişim doğrultusu; çok dinli, çok uluslu ve tarıma dayalı bir imparatorluk yapısından ulus devletlere geçiş sürecidir. Bu süreç, sancılı, zahmetli, acılarla dolu, bireylerin hayatlarında travmatik izler bırakan olaylarla dolu bir süreçti.

1930'lardaki yerel tarih anlayışını şekillendiren unsurlardan biri, Cumhuriyet Halk Partisi'nin kurmuş olduğu halkevlerinin tarih komisyonlarıydı. O dönemde, halkevlerinin çıkardığı dergilerde yerel tarih yazıları yayımlanırdı. Bu dergilerde, bölgedeki tarihî binalar ve yer adları üzerine makaleler çıkardı. Halkevleri dergilerinde çıkan yazıları bütüncül biçimde değerlendirdiğimizde, bu yayınların temel mesajının "Biz burada hep vardık, hep yaşadık; burası ezelden beri, tarihin derinliklerinden beri Türklerin meskûn olduğu bir yerdir" şeklinde olduğunu görürüz. Okuyucuya verilen bu mesaj, tek partili rejim ile yönetilen millî devletin egemen olduğu bir dönemin ideolojik tercihlerine de uygundu.

Hatırlatmama belki gerek yok ama verilen mesaj biraz evvel altını çizmeye çalıştığım büyük macerada yaşananları göz ardı eden, yok sayan ve sonuç olarak yaşananların adını koymaktan kaçınan bir mesajdı. Hrant Dink Vakfı olarak bizlerin bu toplantıları düzenleme amacımız, yerel yaşanmışlıkları ve illerin yerel tarihini, bu büyük macerayla ilişkili olarak ele almaya ve anlatmaya çalışmaktan ibarettir. Davet mektuplarını ve konferans metinlerini bunu düşünerek yazıyoruz ve konferans katılımcılarını, seçkin akademisyenleri, dostlarımızı bu konularda tekrar tekrar düşünmeye ve bilgi üretmeye davet ediyoruz.

* İstanbul Bilgi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü öğretim üyesi

RESİM 1. Banco di Roma, Kordon şubesi

İzmir, benim doğrudan üzerinde çalıştığım bir yer değil ama benim kürsü başkanım, Prof. Dr. Mübeccel Kiray (1923-2007), İzmirliydi. 1972 senesinde, İzmir üzerine, Ankara Sosyal Bilimler Derneği tarafından finanse edilen bir saha araştırması yapmıştı. Böylece, İzmir'in ilk kent monografisini de yazmıştı: *Örgütlemeyen Kent: İzmir*.¹ Bendeniz, biraz eski usul bir asistanlık sürecinden geçtiğim için rahmetli hocamın çalışmalarını büyük bir dikkatle okur ve derslerde de anlatmaya gayret ederdim.

Aydın vilayetinin bir parçası olan İzmir kenti, 1850'lerden sonra parladı. Dünya ekonomisine entegrasyonun hızlanması ile birlikte bir yıldız olmaya başladı. İzmir, Selanik'le birlikte, Ege'nin yıldızıydı. Doğu Akdeniz liman kentleri içinde, Selanik, İstanbul, İzmir, İskenderun, Beyrut, İskenderiye ve Port Said, bir tür ortak hikâyeyi yaşayan ve yukarıda bahsettiğim macerayı deneyimleyen liman kentleriydi. İzmir'in arkasında müthiş bir tarımsal hinterland vardı. Bu tarımsal hinterlandın ihraç malı niteliğindeki tarımsal malları, 1860'larda İngilizlerin kurmuş olduğu Aydın demiryolu kanalıyla, çevreden merkeze gönderiliyordu. İzmir, bu ihraç mallarının dışarı gönderildiği yerdii.

Bana ayrılan kısıtlı süre içinde sizlere İzmir'in yaşadığı macerayı ayrıntılı olarak anlatmak niyetinde değilim, ama bazı eski fotoğraflar üzerinden bu yıldız kentin macerasına bir giriş yapmak niyetindeyim.

Resim 1'deki fotoğraf 19. yüzyılın sonunda çekilmiş olmalı. Kordon'da şubesi bulunan İtalyan bankası *Banco di Roma*'nın önünden deve kervanları geçiyor. 1850'lerde yapımına başlanan ve Anadolu'nun ilk demiryolu olan İzmir-Aydın Demiryolu 1866'da tamamlandıktan sonra, deve kervanları ile demiryolu taşımacılığı arasında bir işbölümü oluştuğunu Mübeccel Kiray

¹ Mübeccel B. Kiray, *Örgütlemeyen Kent: İzmir* (İstanbul: Bağlam, 1998).

RESİM 2. İzmir Limanı. 20. yüzyılın başlarında çekilmiş olmalı. Develerin getirdiği mallar bal-yalandıktan sonra ihraca hazır hâle getiriliyor.

RESİM 3. İzmir'in ilk proleterlerinden, incire giden kadın işçiler. Bu işçiler incirleri kalitelerine göre ayırıp paketliyorlardı. İncir, üzüm ve pamuk, İzmir'den ihraç edilen başlıca tarımsal mallardı.

kitabında anlatır. Alsancak'tan kalkan tren, Cumaovası, Tire, Aydın ve Nazilli'ye ulaşıyordu. Daha sonraki yıllarda Denizli, Dinar ve Eğirdir'e kadar uzanan demiryolu hattı üzerindeki her istasyonda, deve kervanları çevre köy ve kasabalardan topladıkları tarımsal mamulleri veya madenleri indirip, bu malların tren ile İzmir'e taşınmasına katkıda bulunuyorlardı. Aynı şekilde, yurtdışından gelen tüketim ve yatırım malları da yine demiryolu ve deve kervanları ile çevredeki yerleşimlere ulaştırılıyordu.

RESİM 4. Oriental Carpet Manufacturers Limited'in hisse senedi, 19. yüzyılın ikinci yarısı

RESİM 5. Oriental Carpet Manufacturers Limited'in halı kataloğu, 19. yüzyılın ikinci yarısı

Resim 4 ve 5'te Oriental Carpet Manufacturers Limited'in hisse senedi ve halı kataloğu görülüyor. İzmir çevresindeki önemli ekonomik faaliyetlerden biri de halıcılıktı. Bu halılar köylere dağıtılan yün ve ip ile fason olarak dokutulurdu. 'Şark Halıları' diye bilinen türün dünyada tanınıyor olmasını bu şirkete borçluyuz.

Bir şehir bu şekilde bir yapısal dönüşüm içine girdiğinde, ikili bir yapı ortaya çıkar. Bir yanda, geleneksel iş erbabı olarak tanımladığımız esnaf vardır. Öte yanda, bankalar, sigorta şirketleri, ithalat ve ihracat yapan firmalar ve o iktisadi faaliyetlere çeşitli biçimlerde katılmaya başlayan ve oluşum

RESİM 6. İzmir, kozmopolit bir liman şehri

RESİM 7. İzmir, kozmopolit bir liman şehri

hâlindeki burjuvazi diyebileceğimiz müteşebbis sınıf ve onlarla birlikte çalışan beyaz yakalılar vardır. Sekreterler, katipler, büro işlerini yapan muhasebeciler gibi yeni toplumsal gruplar ortaya çıkmaya başlar.

Doğu Akdeniz dünyasında, orta sınıfların nüveleri, ilk olarak İzmir gibi liman kentlerinde oluşur. Bu orta sınıflar, Osmanlı paşa ailelerinden farklıdır. Bu kişilerin aristokratik gelenekleri yoktur; üstünlükleri, imtiyazları topraktan gelmez. Bunlar, eğitilmiş ve bilgili insanlardır. Dil bilirler, dünyaya açıktırlar ve dünya dillerini konuşurlar.

RESİM 8. 15 Mayıs 1919 tarihinde Yunan zırhlılarının İzmir Limanı'na gelişi. Kordon üzerinde olduğu tahmin edilen bir mekânda masaların üzerine çıkan insanlar donanmanın gelişini seyrediyorlar.

İzmir'de, 20. yüzyılın başında, altı-yedi farklı dilde çıkan gazete olduğunu biliyoruz. Dünyaya açık olmak demek, bir anlamda kozmopolit olmak demektir. Kozmopolit olmak ise, birkaç dil konuşmak, dünyada ve memlekette ne olup bittiğinin farkında olmak ve karışık bir şekilde yaşamak demektir. Karışık şekilde yaşamak, illa farklı olanların bir kaptı bütünleşmesi anlamına gelmez. Karışık insanlar ama yan yana olabilirler. Birbirleriyle evlenmezler ama birbirlerinin farkındadırlar. İmparatorlukların en büyük imtiyazı, bu farkındalık duygusunu geliştirmeleri ve pekiştirmeleridir. İmparatorluk insanı, imparatorluk seçkini, kendini bilir, yanındakini bilir, yanındakinin kendisinden farklı olduğunu bilir. Bu önemli farklar, önemli imtiyazlar, ulus devlet ile birlikte törpülenir. Orta sınıflardan konuşmaya başladığımız zaman, kaçınılmaz olarak, orta sınıfların katı ideolojisi olan milliyetçilikten söz etmek zorunda kalırız. Milliyetçilik önemlidir. Kent nüfusunun önemli bir kısmının Anadolu Rumu olduğu ve hinterlandında da önemli Rum yerleşimlerinin bulunduğu İzmir'de, Yunan Devleti'nin 1900'lerin başındaki genişlemeci, irredantist eğilimleri her zaman bir cazibe kaynağı olmuştur.

Bizim kendi tarihimizde Millî Mücadele, İstiklal Savaşı dediğimiz olay, Yunan dostlarımızın tarihinde 'Küçük Asya Felaketi' olarak bilinir. Bu, tuhaf bir etkileşimdir. Yunan Devleti, Osmanlı'ya karşı bir ulusal bağımsızlık mücadelesi vermiş ve 1821'de başlayan bu sürecin sonunda, 1832'de, ulus devlet olarak kurulmuştur. Türk milliyetçiliği ise, İstiklal Savaşı sırasında

RESİM 9. 15 Mayıs 1919 günü Yunan askerî birlikleri Kordon'da yürüyor.

kendisini Yunanlara karşı tanımlayarak, 1919-1923 arasında pekişmiş ve Türk ulus devleti 1923'te kurulmuştur. Coğrafyayı değiştiremezsiniz, kaderinizi de değiştiremezsiniz. Bu enteresan birliktelik, bu enteresan bağımlılık, Türklerin ve Yunanların hem kendi tarihlerine bakışlarını biraz bozar, hem de ileriye dönük olumlu bir bakışı benimseme açısından iki tarafın da elini ayağını bağlayan ikilemler yaratır.

Yıllar evvel Harvard Üniversitesi'nde bir yıl geçirmiştım. O sırada gittiğim berber Atinalıydı. Benim Türk olduğumu öğrendikten sonra malum meseleleri konuşmaya başladık. Bana, "Çocuklarımıza tarih öğretmekten vazgeçmemiz lazım, Profesör Aktar" dedi. Çok ciddi bir laftı. Özellikle bir berberden geldiği zaman on ikiden vuran bir laftı. Ama adam haklıydı. Ege'nin iki yakasında resmî tarihi öğrenen çocukların birbirine düşman olmaktan başka çareleri kalmıyordu. Çocuklarımıza tarih öğretmekten vazgeçmeyi becermemizin çok zor olduğunu biliyorum. Ama belki doğru ve dengeli olarak öğretmeyi başarabiliriz diye düşünüyorum.

İzmir'deki Yunan işgali macerası bir felaket ile biter. 9 Eylül'de Türk süvarileri İzmir'e girer, bundan dört gün sonra, 13 Eylül'de, bir yangın başlar. Bu yangın, rüzgarın da etkisiyle tarihi Vezir Hanlarının ve bedestenin bulunduğu bölgeden başlayarak şimdiki Kültürpark alanı içinde kalan Rum ve Ermeni mahallerini de sildi süpürdü. Cephenin çökmesi, Yunan ordusunun geri çekilmesi, hatta kaçması, Urla iskelesinden Yunanistan'a doğru gidişi, yaklaşık bir ay sürer. Bu bir ay, bu şehrin tarihindeki en travmatik dönemlerden biridir.

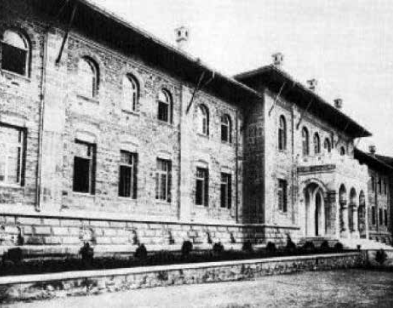
RESİM 10. İzmir Yangını, 13 Eylül 1922

RESİM 11. Anadolu Rumlarının ayrılışı, Eylül 1922

RESİM 12. Rumeli Müslümanlarının şehre gelişi, 1924

RESİM 14. İzmir Kız Lisesi

RESİM 15. Atatürk'ün İzmir'e gelişi, 26 Ocak 1923

şehrin ticaret yapısını kayda değer biçimde dönüştürmüştü. Şehirde Levanten tüccarların bir ağırlığı vardı. Dünyayla ilişki kuranlar onlardı. Yerel ve köylü olan, Müslüman ve Rum üreticiler de vardı. Dünya ticaretini yürüten Levanten tüccarlarla Müslüman ve Rum üreticiler arasındaki ilişki, Rum aracılar tarafından yürütülüyordu. Mübadele ile birlikte yaklaşık 1.200.000 Anadolu Rumu Türkiye'yi terk etmek zorunda kalınca, Müslüman üretici sattığı malı pazarlayacak insanları bulamamaya başlamıştır. Levanten tüccarın ise İzmir'in hinterlandında kimden ne mal alınacağı hakkında pek bir fikri yoktu. Bu çözülme, bu üretim ve pazarlama zincirinin kopuşu, İzmir'in 1923-1950 arasındaki muhalif tavrını belirlemiştir.

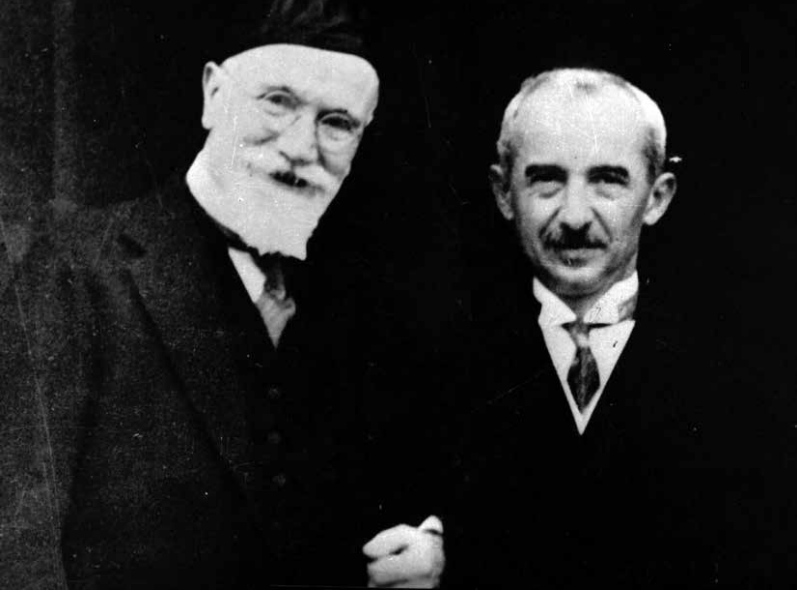
1930 yılında, yani 1929'da dünya ekonomik krizinin başlamasından hemen sonra, Atatürk'ün ikinci parti denemesi olan Serbest Cumhuriyet Fırkası'nın (SCF) başkanı Fethi Bey İzmir'e geldiği zaman, İzmirli kendisini bağırılarına basmışlardır. Ekonomik olarak büzüşmüş, çekmiş bir şehrin bir kurtarıcıya ihtiyacı vardı. Daha sekiz sene evvel Türk süvarilerini alkışlarla karşılayan şehir, rejime karşı bir tavır aldı. SCF tecrübesi doksan gün

RESİM 16. Serbest Cumhuriyet Fırkası Başkanı Fethi Okyar İzmir’de konuşma yaparken, 7 Eylül 1930

sürmüş, parti bu sürecin sonunda kapatılmıştır. 1945 sonrası Demokrat Parti’nin kurulmasında, İzmir, yine lokomotif görevi üstlendi. Bu, dünya ekonomisinin parçası olan ve ondan birden kopan bir şehrin dramıdır. İzmir’in bu dönemdeki durumu, zengin bir adamın mal varlığını kaybedip kısıtlı bir bütçeyle yaşamaya zorlanmasına benziyordu.

Savaşı izleyen dönemde bir yandan duvarlar örülmüş, bir yandan siyaseten yeni anlaşmalar yapılmıştır. Yunanistan Başbakanı Venizelos’un 1930’daki Ankara seyahati sırasında Ankara Antlaşması imzalandı ve Türkiye ile Yunanistan arasında, 1955’lere kadar -yani Kıbrıs olayının ortaya çıkışına kadar- sürecek olan, ciddi bir dostluk dönemi başladı.

RESİM 17. Yunanistan Başbakanı Venizelos'un Ankara ziyareti, Ekim 1930

RESİM 18. Urla'da bir Cumhuriyet Bayramı kutlaması, Ekim 1935

Urla'daki 1935 yılı bayram kutlamasında, benim 'Cumhuriyetçi Romantizm' olarak adlandırdığım havayı ve ruh hâlini görmek mümkündür (Resim 18). En şık kıyafetler, Atatürk resimleri ve çiçeklerle yapılan bu kutlama, 1930'larda gündelik hayatın iyileşmesinin de işaretlerini veriyor.

1950'ler, İzmir'in değişim macerasındaki önemli dönüm noktalarından biridir. Bu dönemde İzmir nüfusu, kırsal alandan alınan göç ile birlikte artmıştır. İzmir nüfusu bu tarih itibarıyla büyük ölçüde homojenleşmişti. Bu maceranın sonunda, İzmir, millîleşmiş ve Türkleşmiş bir şehir olarak karşımıza çıkıyor.

RESİM 19. Gündelik hayatın milli sembollerle düzenlenmesi

RESİM 20. İzmir'in yaklaşık 3 milyon metrekarelik yangın alanı üzerinde her yıl enternasyonal fuarın da açıldığı Kültürpark kuruldu.

Şimdi bütün bunları düşündüğümüz zaman, bu konferans ve bu konferansta sunulacak olan tebliğler; bu büyük macera, bu homojenleşme ve imparatorluktan ulus devlete geçiş süreci, bu geçişin alt mekanizmaları ve bu ulus devletin nasıl bir ulus devlet olduğu hakkında belki bize bir fikir verecek.

RESİM 21. Kırsaldan İzmir'e kitlesel göç, 1950'ler

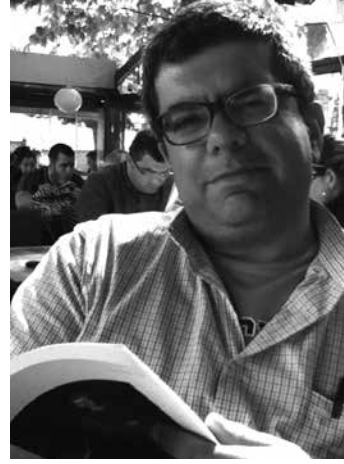
Sözlerime son verirken, İzmirli akademisyen dostlarıma bir serzenişte bulunmak istiyorum. Konferansa daha çok İzmirli akademisyenin katılacağını düşünmüştük ama yanıldık. Akademik komiteye İzmirli akademisyenlerden az müracaat geldi. İnşallah, bundan sonraki yıllarda, İzmirli akademisyen dostlarımız İzmir kenti üzerine daha çok çalışmak için çaba gösterirler.

İkinci olarak dile getirmek istediğim bir konu var. Bu toplantıda bulunmasını istediğim bir insan vardı, vefat etti. Doktora tezinden itibaren İzmir'in tarihi ile ilgilenen, İzmir'le ilgili birçok yayını olan, Boğaziçi Üniversitesi Tarih Bölümü'nden Vangelis Kechriotis'ten bahsediyorum. Onu, 2015 yılında, çok genç bir yaşta kaybettik. Umarım Boğaziçi Üniversitesi'ndeki dostlarımız, sevgili Vangelis'in eserlerini yayına hazırlama inceliğini gösterirler.

Herhâlde şimdi yukarılardan bir yerden bizi gülerек izliyordur. Prof. Selim Deringil dostumuz ile birlikte 'Yabancı Damat' diye takıldığımız sevgili Vangelis, keşke o şirin hâliyle burada olabilseydi. Ama bugün bizi çok

sevindiren bir şey var: Vangelis'in sevgili eşi Ceyda aramızda. Kendisini burada görmekten çok mutluyuz.

Hepinize saygılarımı sunuyorum.

DR. VANGELIS KECHRİOTİS'İN
ESERLERİNDEN SEÇMELER:

“Atina’da Kapadokyalı, İzmir’de Atinalı, İstanbul’da Mebus: Pavlos Karolidis’in Farklı Kişilik ve Aidiyetleri”, *Toplumsal Tarih* 257 (Mayıs 2015), s. 28-35.

“Civilization and Order: Middle-class Morality Among the Greek-Orthodox in Smyrna/Izmir at the End of the Ottoman Empire”, *Social Transformation and Mass Mobilization in the Balkan and Eastern Mediterranean Cities, 1900-1923* içinde, der. Andreas Lyberatos (Crete: Crete University Press, 2013), s. 115-32.

“Postcolonial Criticism Encounters Late Ottoman Studies,” *Historein* 13 (2013), s. 39-46.

“On the Margins of National Historiography: The Greek İttihatçı Emmanouil Emmanouilidis – Opportunist or Ottoman patriot?” *Untold Histories of the Middle East: Recovering Voices from the 19th and 20th Centuries* içinde, der. Amy Singer, Christoph K. Neumann and S. Akşin Somel (London: Routledge, 2011), s. 124-142.

“From Oblivion to Obsession: The Uses of History in Recent Public Debates in Turkey,” *Historein* 11 (2011), s. 100-124.

Ahmet Ersoy, Maciej Górny ve Vangelis Kechriotis (der.), *Modernism: The Creation of the Nation-States: Discourses of Collective Identity in Central and Southeast Europe 1770-1945: Texts and Commentaries*, cilt III/1 (Budapeşte: CEU Press, 2010), <http://books.openedition.org/ceup/1939>.

Ahmet Ersoy, Maciej Górny ve Vangelis Kechriotis (der.), *Modernism: Representations of National Culture: Discourses of Collective Identity in Central and Southeast Europe 1770-1945: Texts and Commentaries*, cilt III/2 (Budapeşte: CEU Press, 2010), <http://books.openedition.org/ceup/985>.

“Educating the Nation: Migration and Acculturation on the Two Shores of the Aegean at the Turn of the Twentieth Century,” *Cities of the*

Mediterranean: From the Ottomans to the Present Day içinde, der. Meltem Toksöz ve Biray Kulluoğlu (Londra: I.B. Tauris, 2010), s. 139-156.

“The Late Ottoman Port Cities and Their Inhabitants: Subjectivity, Urbanity, and Conflicting Orders”, *Mediterranean Historical Review* 24/2, özel sayı, der. Malte Fuhrmann ve Vangelis Kechriotis (December 2009).

“The Modernisation of the Empire and the ‘Community Privileges’: Greek Responses to the Young Turk Policies”, *The State and the Subaltern. Society and Politics in Turkey and Iran* içinde, der. Touraj Atabaki (Londra: I.B. Tauris, 2007), s. 53-70.

“Allons enfants de la... ville’: National Celebrations, Political Mobilisation and Urban Space in Izmir at the Turn of the 20th Century,” *Ottoman Izmir: Studies in honour of Alexander H. de Groot* içinde, der. Maurits H. van den Boogert (Nederlands Instituut Voor Het Nabije Oosten, 2007), s. 123-137.

“Smyrne Hellène: Communautés dans le panthéon de l’histoire”, *Smyrne 1830-1930, De la fortune à l’oubliée* içinde, der. Marie-Carmen Smyrnellis (Paris: Autrement, 2006), s. 63-77.

“Greek-Orthodox, Ottoman-Greeks or just Greeks? Theories of Coexistence in the Aftermath of the Young Turks Revolution,” *Études Balkaniques* 1, (2005), s. 51-72.

“Between Professional Duty and National Fulfillment: The Smyrniot Medical Doctor Apostolos Psaltoff (1862-1923)”, *Médecins et ingénieurs ottomans à l’age des nationalismes* içinde, der. Meropi Anastassiadou (Paris: IFEA, Maisonneuve & Larose, 2003), s. 331-348.